

Et sted på svensk side av Finnskogen, noen mil fra Lekvattnet bodde det en noaidi som het Muska. Han var kjent som en som kunne forlate kroppen og dra til andre steder for å få rede på ting. En av de personene han en gang fikk besøk av var den svenske etnografen, anatomen og antropologen Gustav Wilhelm von Düben(1822-1892).

Møtet skjedde da von Düben og hans kone Charlotta var på en privat ekspedisjon til Finnskogen, for å studere den "samebelektede finnbefolkningen".

Det første som møtte ekteparet von Düben da de kom til Lekvattnet, var for dem et for dem underlig folkeferd: tause, reserverte, avventende og mistenksomme: Et folk som ikke ville vedkjenne seg noe slektskap med østerbottenfinnene, og langt mindre med samene.

Det fantes ingen som kunne bekrefte at "lappfinnerne" bodde i traktene ved Lekvattnet, før det en kveld dukket opp en eldre finnkone, med den beskjeden at hun visste om en "lappgubbe" som hadde vært noaidi på en plass i Lappmarken. Vedkommende bodde i en koie i skogen noen mil fra Lekvattnet. Og han hadde flere ganger vist at han eide evnen til å kunne gå ut av sin egen kropp og undersøke forhold og hendelser på fjerne steder.

Slik hadde det seg at ekteparet von Düben med hennes hjelp fant fram til noaidien Muska.

von Düben hadde som 22-åring tatt filosofisk doktorgrad ved Lund universitet. I 1855 tok han medisinsk doktorgrad ved Uppasla universitet. I sin tid var han sekretær for Svenska Läkaresällskapet, redaktør for tidsskriftet Hygiea, intendant ved Medevi Hälsobrunn og professor i "maler-anatomi" ved Akademiet for de frie kunster. Han er også forfatter av mange medisinske verker.

Det som er særlig interessant i denne forbindelsen, er at han i 1865 gikk i gang med å katalogisere Retziis store kranie- og skjelettsamling ved Karolinska Institutet.

I første omgang skulle han beskrive samiske kranier. I arbeidet med kraniene skulle han forfatte et etnografisk tillegg. Det var da han oppdaget at den samtidige litteraturen om samene var utilstrekkelig, den manglet stringens. Derfor dro han på ekspedisjoner til samene og resultatet var boken "Om Lappland og lapparne", som kom ut i 1873. I boken finnes et nittitalls fotografier, tatt av han kone Charlotta von Düben.

Møtet med Muska fant sted i august sommeren 1869 eller 1870, i alle fall i tiden rett før ekteparets andre "Lapplandreise", som fant sted i 1871.

I følge ekteparets nedtegnelser var Muska en mann på omkring 150 centimeter høy, kledd i samedrakt og hjulbeint og om han ikke hadde vært kledd i fargeglad samedrakt og tilhørende lue, så kunne han lignet på en "**grå, halvråtten stubbe**".

"På mannens overleppe vokste stripete, grå moselignende skjeggstubber, som formet seg som en mustasje, som hang ned mot de neddratte munnvikene, men den voksgule haken i de det nærmeste skjeggløs. Liksom innsprengt i hodet lyste et par små, stikkende øyne".

Da von Düben stakk fram sin høyrehånd for å hilse på mannen, "besvarte noaidien hilsenen med å strekke opp sin hånd og mumle noe uartikulert på lappsk".

På den tiden var Muska 76 år, altså født en gang mellom 1790 og 1800, og betydelig eldre enn von Düben. Han kom fra en plass nordøst i Lappland. I over ti år hadde han vandret om i nordvestre Värmland og da og da gått over grensen til Norge. Han sa han trivdes med ensomheten i skogen, selv om han i blant slo seg sammen med finnbefolkningen "for å drikke brennevin".

På denne tiden var altså von Düben i gang med å katalogisere Reziis kraniesamling og han samlet også stoff for sitt verk som samene. Han var godt inn i noadienes mytologi og virksomhet, kjente trosforestillinger rundt Stallo, seider, begravelsesskikker og den "omstridde ånde verdenen".

Denne kunnskapen gjorde Muska først mistenksom ovenfor professoren, men fortroligheten vokste da von Düben sa ifra at han ikke i det hele tatt sympatiserte med prestene blind hat mot samenes tro og deres arbeid med å utrydde den.

Muska fortalt han han tilba **"Radienattje(den rådende far), som sammen med Radienakka(den rådende mor) og Radienkidde (sønnen) utgjorde en triad, som i spørsmål om makt og hellighet i det miste ikke var dårligere enn den kirkelige treenigheten"**.

Muska hadde reist en seidi ved Rantanolla, ikke langt fra koia i skogen, der han bodde. Den var bestrøket med dyreblod og fiskefett, i følge tradisjonene. Her holdt noaidien "sine sakrale måltider og gav offer av blod, fett og bein til gudene".

På sommersolverv pleide han å koke solgrøt og spise den ved en stor stein.

De satt inne i mannens koie da Muska plukket fra noe fra en bylt på gulvet. Von Düben antok det var en merkverdighet, noe mer eller mindre hemmelighetsfullt.

Foran ham på gulvet som Muska "på sine krumme ben og holdt noe bakom ryggen, samtidig som om han monotont gjentok en ramse på lappisk. **Med sitt trenede blikk så professoren at det ikke bare var gjensinn fra ilden som lyste i Muskas stikkende øyne. Deri flammet med skremmende luer en galskapens og den ukontrollerte ekstasens og henførelsens ville ild"**!

Muska hold fram foran seg en lite, nesten kvadratisk gjenstand, "dro opp sine tynne lett blåfargede lepper til en tandløst grin og visket hest:

Kåbdas, kåbdas,...trolltrommen, min trolltromme."

(Spennende fortsettelse kommer i neste mulige nu...)

